

ΟΙ ΕΝ Τῷ ΜΟΥΣΕΙῳ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΣΑΡΚΟΦΑΓΟΙ.

Καὶ ἕτερος ἄγγελος καθὰ φαίνεται ἐπισκέπτης τοῦ ἐνταῦθα αὐτοκρατορικοῦ μουσείου ἔγραψεν ἐπιστολάς τινὰς εἰς ἀγγλικήν τινα ἐφημερίδα ὑπὸ τὸν τίτλον «Περιηγούμενος Ἀνταποκριτής» ἐν αἷς, ἐξυμῶν τούς ἐν τῷ μουσείῳ τούτῳ ἐναποκειμένους σαρκοφάγους, ἐκφράζει τὰς ἐπομένους σκέψεις.

Πολλοὶ ὑπάρχουσι σαρκοφάγοι ἄξιοι τῆς προσοχῆς, ἐνὸς ἢ δύο μεγάλῃ ἐχόντων ὁμοιότητα πρὸς τοὺς ἐν Κύπρῳ ἀνακαλυφθέντας. Δύο ὅμως πάραυτα δεσμεύουσι τὸ βλέμμα, διὰ τε τὴν λαμπρότητα τῆς καλλιτεχνικῆς αὐτῶν ἐπεξεργασίας καὶ τὴν τελείαν διατήρησιν αὐτῶν. Ἀμφότεροι μέχρι τοῦδε ἐσφαλμένῃ ἔλαβον ὀνομασίαν· ὁ εἰς μάλιστα ἀτόπως ὄλως ἐκλήθη «σαρκοφάγος τοῦ Ἀλεξάνδρου». Οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι ἀνήκει οὗτος εἰς τὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐποχὴν — τοῦ Ἀλεξάνδρου ἀναφανομένου ἄλλως ἐν ἐνὶ τῶν ἀναγλύφων — πλέον δὲ ἢ πιθανόν εἶναι ὅτι ἀποτελεῖ ἔργον τοῦ Λυσίππου. Ἐὰν μοι ἐπιτραπῇ μία εἰκασία θὰ ἔλεγον ὅτι ὁ σαρκοφάγος οὗτος ἐγένετο εἴτε πρὸς τιμὴν τοῦ Κλεΐτου, ὃν ὁ Ἀλέξανδρος ἐφόνευεν ἐν στιγμῇ παραφορᾶς¹, εἴτε πρὸς τιμὴν τοῦ εὐνοουμένου αὐτοῦ Ἡφαιστίου, ὁ θάνατος τοῦ ὁποίου τοσοῦτον μυχίως ἔθλιψεν αὐτὸν καὶ εἰς ὃν ἀπέδωκεν ἐπικηδείους τιμὰς ἀπαραμίλλου λαμπρότητος καὶ πολυτελείας².

Ἀδύνατος ἡ περιγραφή τῆς λαμπρότητος τοῦ σαρκοφάγου τούτου, ἠλλείπει μάλιστα φωτογραφικῶν εἰκόνων πρὸ ὑποβολῆσιν τῆς γραφίδος, διότι ὁ Χαμδῆ βέης, φυσικῶ τῷ λόγῳ, ἐπιθυμῆ ἵνα τὸ ἔργον, ὅπερ παρασκευάζει περὶ τοῦ θέματος τούτου καὶ ὅπερ κοσμηθῆσεται ὑπὸ πολλῶν

φωτογραφικῶν εἰκόνων, ἀποτελέσῃ τὴν πρώτην αὐθεντικὴν ἀφήγησιν τοῦ βαρυσημάτου τούτου εὐρήματος. Τὰ ἀνάγλυφα σύγκεινται ἐκ σειράς ἀγαλαμάτων φαινομένων ὡς προσκεκολλημένων σχεδὸν ἐπὶ τῶν τοῦ σαρκοφάγου πλακῶν, καίπερ τεχνουργηθέντων ἐκ τοῦ αὐτοῦ καὶ ὁ σαρκοφάγος μαρμάρου, παριστῶντος ἔνθεν μάχην τῶν Ἑλλήνων καὶ Περσῶν, ἡς μετέχει καὶ ὁ Ἀλέξανδρος, καὶ ἐτέρωθεν θύραν ἀγρίων ζώων, ἐνῶ ἐν ταῖς δυσὶν ἄκροις ἐξεικονίζονται ἐπεισόδια τοῦ βίου τοῦ ἥρωος εἰς τιμὴν τοῦ ὁποίου ὁ σαρκοφάγος ἐτεχνουργήθη.

Ἐκάστη κατ' ἰδίαν μορφή ἀποτελεῖ λαμπρὸν ἀριστοτέγνημα· βαφῆ ἐχρησιμοποίηθη πρὸς χρωματισμὸν τῶν στολῶν τῶν Περσῶν καὶ τῶν μανδύων τῶν ἐρριμμένων ἐπὶ τῶν ὤμων τῶν Ἑλλήνων, ἀλλ' οὐδεμία ἐγένετο ἀπάπειρα πρὸς παροχὴν χρώματος σαρκός. Τὰ χρώματα εἶναι λαμπρά, ζωηρά δὲ τὸσον ὅσον καὶ κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν τῆς ἐπιθέσεως αὐτῶν. Ἴνα δώσω χαρακτηριστικώτερον ἰδέαν τῆς διατηρήσεως τοῦ ἐξόχου τούτου καλλιτεχνήματος ἀρκούμαι εἰς τὸ νὰ εἴπω τὸ ἐξῆς ὅτι ἐπὶ γυμνῆς τινος μορφῆς Ἑλληνος, διώκοντος ἔλαφον, ἀποτελούσης δὲ λαμπρὸν ἀγαλματίον, τὰ ἔχνη τῶν φλεβῶν περὶ τὸν ἀστράγαλον καὶ τοὺς καρπούς εἶναι καθαρῶτα καὶ ζωηρότατα.

Ὁ ἕτερος τῶν δύο περιπτώσεων σαρκοφάγων τοῦ μουσείου δὲν εἶναι τὸσον μέγας ἀλλ' ὡς καλλιτέγνημα εἶναι ἴσως ὠραιότερος καὶ συμπληρωτικώτερος. Ἀπὸ σκοποῦ ὑποβέτω ὅτι ἀπεδόθη αὐτῷ τὸ ὄνομα «τῶν Θρηνηδῶν»· ὁ πληθυντικὸς ἀριθμὸς εἶναι προφανῶς λάθος. Τὸ ἀνάγλυφον παρίστανται 18 μορφὰς τῆς αὐτῆς γυναικὸς ἐν διαφόροις στάσεσιν ἐν καιρῷ λύπης· οὐδὲν τὸ παθητικώτερον ἀναφαίνεται ἐν τῇ πλαστικῇ τέχνῃ, τὸ δὲ πάθος βαθύτερον καθίσταται ὑπὸ τῆς ἰδέας ὅτι οὔτε τὸν ἀντικείμενον πιθανῶς τοῦ λαμπροῦ τούτου μνημείου θὰ γνωρίσωμεν οὔτε τὸ ἱστορικὸν τῆς τῆν στέρῃσιν ὑποστάσεως συζύγου, ἥτις εἶχε διατάξει τὴν κατασκευὴν αὐτοῦ. Ἐν τῇ ἐπεξεργασίᾳ αὐτοῦ λεπτὴ ἐπικρατεῖ ἀπλότης, ἐξ ἧς ὑποσημαίνεται ὅτι ἀνήκει ὁ σαρκοφάγος οὗτος εἰς τὴν λαμπροτάτην περιόδον τῆς ἑλληνικῆς καλλιτεχνίας καὶ ἀποτελεῖ πιθανῶς ἔργον τοῦ Λυσίππου¹ ἢ ἐνὸς τῶν τῆς σχολῆς αὐτοῦ καλλιτεχνῶν. Τὸ καλλιτέγνημα τοῦτο εἶναι ἐξ ἐκείνων, ἅτινα φωτογραφοῦνται ἐν τῇ μνήμῃ καὶ δύναται τις, κλείων τοὺς ὀφθαλμούς, ν' ἀνακαλέσῃ εἰς τὴν μνήμην τὴν συμπληρωτικὴν ταύτην παράστασιν τῆς ὡς ἐκ λύπης ἐ γ κ α τ α λ ε ἰ ψ ε ω ς, ἥτις οὔτε γινώσκει οὔτε δύναται νὰ γινώσκῃ παραμυθίαν. Ἐκεῖνο τὸ ὅποσον οἱ πλεῖστοι τῶν διασημοτάτων ζωγράφων ἀπέτυχον νὰ κατορθώσωσι διὰ τῆς μᾶλλον εὐχρήστου ὕλης τοῦ χρωστῆρος καὶ τῆς βαφῆς, κατώρθωσεν ὁ ἄγνωστος καλλιτέγνης, τὸ ἔργον τοῦ ὁποίου ἐκείτῃ κεκρυμμένον καὶ ἄγνωστον ἐπὶ αἰῶνας ἐν κοιλώματι τῆς Σιδῶνος.

Ἡ ΠΑΡΑ ΤΟΙΣ ΣΠΟΥΔΑΣΤΑΙΣ ΜΥΘΙΑ.

Ἡ ἐν Παρισίοις ἱατρικὴ Ἀκαδημία ἐνησχολήθη πρὸ τίνος ἐν ζητήματι, ὅπερ ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται ὄλως ξένον πρὸς τὸ σύνθημα ἀντικείμενον τῶν μελετῶν αὐτῆς, ἐνησχολήθη δηλονότι ἐν τῇ μεταρρυθμίσει τῶν μεθόδων τῆς διδασκαλίας τῆς γραφῆς. Ἐκεῖνο τὸ ὅποσον ἐξηγεῖ τὴν εἰς τὰ ὅρια τῆς παιδαγωγικῆς παρεϊσθῆσαι ταύτην εἶναι ἡ ὑφισταμένη στενὴ σχέση τοῦ εἶθους τῆς γραφῆς πρὸς τὴν μυωπίαν.

1) Ὁ διάσημος Σικυνῖος ἀγαματοποιός, ὃν ὁ Πλίνιος ἀνάγει εἰς τὴν 114 Ὀλυμ. ὡς σύγχρονον Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου ὁ Λυσίππος κατεσκεύαζε τὰς κεφαλὰς μικροτέρας καὶ τὰ σώματα λεπτότερα καὶ συμπαγέστερα ὡστε τὰ ὑπ' αὐτοῦ κατασκευαζόμενα ἀγάλματα ἐφαίνοντο ὡς ὑψηλότερα. Αὐτὸς ὁ Λυσίππος ἔλεγε ὅτι οἱ ἄλλοι καλλιτέχναι κατεσκεύαζον τοὺς τῶν ἀνθρώπων ἀνδριάντας ὡς φύσει ἦσαν οἱ ἄνθρωποι, ἐνῶ οὗτος ἐκαλλιτέχνει αὐτοὺς ὃν τρόπον παρίσταντο. Τὰ ἔργα τοῦ Λυσίππου ἀνῆρχοντο κατὰ τὸν Πλίνιον εἰς 1500. Καθόσον ἀφορᾷ εἰς τοὺς ὑπ' αὐτοῦ κατασκευασθέντας ἀνδριάντας τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐμμεῖστο μὲν τὸ φυσικὸν εἰς τρόπον ὡστε καὶ αὐτὰ τὰ σωματικὰ ἐλαττώματα τοῦ Ἀλεξάνδρου νὰ ὑποδεικνῆ, ὡς τὴν πρὸς τὸ πλάγιον κλίσιν τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, χωρὶς ὅμως νὰ παραβλάπτῃ ταυτοχρόνως τὸ κάλλος καὶ τὴν ἡρωικὴν ἔκφρασιν τῆς μορφῆς. Τοῦ Ἀλεξάνδρου δὲ ἀνδριάντας κατεσκεύασεν ἐν πάσαις ταῖς περιόδοις τοῦ βίου αὐτοῦ καὶ ἐν διαφόροις στάσεσι.

1) Ὡς γνωστὸν ὁ Κλεΐτος οὗτος, μακεδὼν καὶ Μέλας ἐπικαλούμενος, υἱὸς δὲ τῆς τροφῆς Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου Λανίκης ἢ Ἑλλανίκης, εἶχε σώσει τὴν ζωὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐν τῇ ἐν Γρανικῷ μάχῃ (334 π. Χ.) διὰ τῆς δι' ἐνὸς κτύπου ἀποκοπῆς τοῦ βραχίονος τοῦ Σπιθριδάτου, διόκει ἐν τῇ ἐν Ἀρβήλοισι μάχῃ (331 π. Χ.), ἐν τῇ δεξιᾷ πτέρυγι, τὸ ἱππικὸν σῶμα, ὅπερ ἐκαλεῖτο ἄ γ η μ α καὶ κατὰ τὴν εἰς δύο διαίρεσιν τοῦ σώματος τῶν ἐ τ α ἱ ρ ω ν ἦτοι τῆς φρουρᾶς ἀνέλαβε τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἐνὸς τῶν δύο τμημάτων, τῆς τοῦ ἑτέρου ἀνατεθείσης τῷ Ἡφαιστίῳ. Τῷ 328 π. Χ., τοῦ Ἀρταβάζου παραιτηθέντος τὴν αὐτραπειαν τῆς Βακτρίας, ἀνετέθη αὕτη τῷ Κλεΐτῳ. Ἄλλ' ἀκριβῶς κατὰ τὴν προτεραίαν τῆς ἀναχωρήσεως αὐτοῦ εἰς τὴν νέαν αὐτοῦ θέσιν ὁ Ἀλέξανδρος, ἐν Μαρακάνδῃ ἐρισκόμενος τῆς Σογδιανῆς, ἐτέλει ἐορτὴν πρὸς τιμὴν τῶν Διοσκούρων, καίπερ τῆς ἡμέρας ἐκείνης οὕσης ἱερᾶς τῷ Διονύσῳ. Ἐν τῷ κατ' αὐτὴν δὲ συμπόσιῳ ἀνεψύη συζήτησις, καθ' ἣν φαίνεται ὅτι ὁ Κλεΐτος ἀπεθαρρύνθη καὶ ὠργίσθη ἐπὶ συγχρίσει τοῦ Ἀλεξάνδρου πρὸς τὸν Φίλιππον ἐπὶ βλάβῃ τοῦ τελευταίου καὶ ἐπὶ τῷ ὅτι αἱ ὑπηρεσίαι αὐτοῦ τε καὶ ἄλλων συγχρόνων ὑπετιμῶντο ἐν συγχρίσει πρὸς τὰς ὑπηρετίας ἀνδρῶν νεωτέρων αὐτῶν. Τότε δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ οἴνου ἐξημμένως προέβη εἰς τολημράς ἐκφράσεις πρὸς τὸν βασιλέα, καθ' ἃς εἰ στρατιώται κερδίζουσι διὰ τῶν κόπων αὐτῶν τὰς νίκας, ὦν τὴν δόξαν θερίζουσι οἱ βασιλεῖς. Ὁ Ἀλέξανδρος, ἰρμήσας κατ' αὐτοῦ τότε, συνεκρατήθη ὑπὸ τῶν φίλων, ἐκβλήθεις τοῦ θαλάμου καὶ τοῦ Κλεΐτου, ἀλλ' εἶτα, δέρι λαθῶν, ὤρμησε πρὸς τὴν θύραν καθ' ἣν στιγμὴν μανιώδης ὁ Κλεΐτος ὑπέστρεψεν, ὅτε καὶ συνάντηθεις μετὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἔπεσεν ὑπὸ τὸ ὄπλον αὐτοῦ.

2) Ὁ υἱὸς οὗτος τοῦ Ἀμύντορος καὶ εὐνοουμένου τοῦ Ἀλεξάνδρου, μεθ' οὗ δι' εἰλικρινεστάτης συνδέετο οἰκειότητος, ἦν εἰς τῶν σωματοφυλάκων τοῦ Ἀλεξάνδρου, μετέσχε τῆς ἐν Ἀρβήλοισι μάχης, ὅπου ἐτραυματίσθη κατὰ τὸν βραχίονα, ἐγένετο ἀρχηγὸς τοῦ σώματος τῶν ἐ τ α ἱ ρ ω ν καὶ ἀνέλαβε σπουδαίαν ἀποστολὰς κατὰ τὴν εἰς Βακτριανὴν καὶ Σογδιανὴν ἐκστρατείας καὶ ἰδίᾳ κατὰ τὴν εἰς Ἰνδικὴν, ὅπου τοσοῦτον διεκρίθη ὡστε καὶ γρουσοῦς ἔλαβε ἀπεράνουσ παρὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου κατὰ τὴν εἰς Σούσα ἀρξίν (324 π. Χ.) καὶ τὴν ἀδελφὴν τῆς Στατείρας καὶ θυγατέρα τοῦ Δαρείου Δρυπητίδα εἰς γάμον. Κατὰ τὴν εἰς Ἑκβάτανα μετὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου πορείαν (κατὰ τὸ τέλος τοῦ 325 π. Χ.), ἐπὶ ἑπταήμερον ὑπὸ πυρετοῦ ἀσθενήσας ἀπέθανε. Γενικὸν πένθος ὠρίσθη ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου καθ' ὅλον τὸ κράτος καὶ μνημεῖον ἐστήθη αὐτῷ ἐν Βαβυλῶνι (ὅπου εἶχε μετακομισθῆ, ἐξ Ἑκβατάνων τὸ σῶμα αὐτοῦ) δαπάνῃ, ὡς λέγεται, 10,000 ταλάντων. Ταυτοχρόνως ἀπεδόθησαν αὐτῷ τιμαὶ εἰς τοὺς ἥρωας μόνον ἀποδιδόμεναι· καὶ οὐδεὶς διωρίσθη εἰς ἀντικατάστασιν αὐτοῦ, διαταγῶν δοθεισῶν ἵνα τὸ σῶμα, οὐτινος χεῖλαρχος ὁ Ἡφαιστίων διετέλει, ἐξακολούθησεν φέρων τὸ ὄνομα αὐτοῦ.